

نقش پوشش زن در سلامت روانی خانواده و اجتماع

بتول ممبینی^۱

چکیده

موضوع نقش پوشش زن در سلامت روانی خانواده و اجتماع از جمله موضوعات مهم در حوزه های دینی و روان شناسی و اجتماعی می باشد. بدون تردید انسان ها در زندگی، به دنبال رسیدن به آرامش و سلامت روانی می باشند که پوشش زنان از جمله مواردی است که باعث رسیدن انسان ها به آرامش و سلامت روانی و همچنین جلوگیری از هرج و مرج و بی بندوباری و همچنین مفاسد ناشی از بی حجابی یا بدحجابی در جامعه می باشد. از آنجایی که امروزه دز خانواده ها و همچنین جامعه بی حجابی و بی بندوباری رواج پیدا کرده و این امر، به تدریج باعث انحطاط اخلاقی، فروپاشی نهاد خانواده و در نهایت، سقوط جامعه می شود؛ لذا ضروری بوده که به چنین بحثی پرداخته شود و هدف در آن تبیین نقش پوشش زن در سلامت روانی خانواده و جامعه بوده است که به روش کتابخانه ای گردآوری شده است. یافته های تحقیق حاکی از آن است که عدم پوشش زنان در سلامت روانی خانواده و اجتماع تأثیر بسزایی دارد که از جمله آن می توان به امنیت، رشد روانی و اجتماعی، ارزشمند شدن زن، تعدیل کننده غریزه خود نمایی و تبرج، افزایش احساس خود ارزشمندی، محافظت از عوامل انسانی زن، پایبندی به اصول اخلاق انسانی اشاره کرد.

کلیدواژه ها: حجاب، روان، سلامت روان.

^۱ طلبه پایه ۵، مدرسه علمیه فاطمیه شهرستان باغملک، www.betolmembini2025@gmail.com

مقدمه

خانواده قدیمی‌ترین سازمان اجتماعی است که از بدو پیدایش انسان وجود داشته است و در هسته مرکزی سازمان‌های اجتماعی گسترده‌تر قرار گرفته و بخش مهمی از سلامت روان افراد جامعه را تامین می‌کند. مباحث مربوط به زنان بنا به نقش پررنگ آنها در خانواده، از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است. اگرچه زنان در مقایسه با مردان عمر طولانی‌تری دارند؛ اما بیش از مردان در معرض مشکلات مربوط به سلامت روان قرار می‌گیرند. در کل، خطرپذیری زنان در برابر مسائل بهداشت جسمانی و روانی تحت تاثیر عوامل پیچیده زیستی، روانی و اجتماعی قرار دارد؛ و به دلیل تعامل و کنش متقابل و نامشخص این عوامل بهداشت روانی زنان به لحاظ افسردگی، اضطراب و استرس و نیز سیر و شروع مشکلات متفاوت از مردان است. از نظر روانی، زن دارای عواطف رقیق و قلبی مهربان و دارای غریزه پرستاری و مهرورزی و صلح جویی و به طور طبیعی یک زن سالم به دور از پرخاش، جنگ و خصومت است. از این رو وجود او می‌تواند تعدیل کننده احساسات خشونت بار و جنگجویانه مرد در بیرون و در خانه باشد.

تاریخ حجاب و پوشش به آفرینش اولین موجودات روی زمین یعنی آدم و حوا بازگشت می‌کند و فراز و نشیب های بی شمار تاریخ، قدرت محو آن را نداشته است.

در رابطه با این مسأله نیز کتب و مقالات فراوانی ارائه شده از جمله کتاب «حجاب و نقش آن در سلامت روان» نوشته «عباس رجبی» که نویسنده در آن به تأثیر پوشش در سلامت روان پرداخته و کتاب «آیا حجاب ضرورت دارد؟» (بررسی مسئله پوشیدگی از دیدگاه روانشناسی) نوشته «شهریار روحانی» که مؤلف در آن به ضرورت حجاب و پوشش و رابطه آن بر سلامت روان پرداخته و کتاب «نقش حجاب و عفاف در ارتقا سلامت روان» نوشته «مریم دولت آبادی و همکاران» که در آن پوشش و حجاب به عنوان یکی از موارد ارتقای سلامت روان فرد اشاره شده است.

پژوهش حاضر در صدد پاسخ به این پرسش است که پوشش زن در سلامت روانی خانواده و اجتماع چه نقشی دارد؟

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- حجاب

«حجاب» از ریشه حجب و در لغت به معنای «بازداشتن و ممانعت از رسیدن به چیزی آمده است».^۱ در جایی دیگر آمده است که: «أَنَّ الْحِجَابَ هُوَ الْحَائِلُ الْحَاجِزُ الْمَانِعُ عَنْ تَلَاقِي شَيْئَيْنِ أَوْ أَثَرِهِمَا، سِوَاءَ كَانَا مَادِّيَّيْنِ أَوْ مَعْنَوِيَّيْنِ أَوْ مُخْتَلِفَيْنِ وَ سِوَاءَ كَانَ الْحَاجِبُ مَادِّيًا أَوْ مَعْنَوِيًّا» حجاب عبارت است از: «حائل و مانعی که از ملاقات دو چیز یا اثر آن دو جلوگیری کند».^۲

استاد مطهری، کلمه حجاب را هم به معنی پوشش و هم به معنی پرده و حاجب می داند.^۳ استعمال این کلمه، بیشتر به معنی پرده است. این کلمه از آن جهت مفهوم پوشش می دهد که پرده وسیله پوشش است، ولی هر پوششی حجاب نیست؛ بلکه آن پوششی حجاب نامیده می شود که از طریق پشت پرده واقع شدن صورت گیرد.^۴

۱-۲- روان

«روان» واژه فارسی است که مرادف آن در زبان عربی روح است، زبان شناسان در باه روان، تقریباً مفاهیم مشترکی بیان کرده اند که در این جا به مهم ترین آن ها اشاره می کنیم:

برخی از لغت دانان روان را به معنای جان، روح انسانی (مخصوصاً)، روح (مطلقاً) و نفس ناطقه گرفته اند. پس روان انسان در لغت «همان روح و جان اوست که گاهی از آن به روح و گاهی نیز در زبان فارسی به روان تعبیر می شود».^۵

^۱ راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، ص ۱۰۶.

^۲ مصطفوی، التحقيق فی کلمات القرآن، ج ۲، ص ۱۶۷.

^۳ مطهری، مسئله حجاب، ص ۱۵۲.

^۴ همان، ص ۷۲.

^۵ معین، فرهنگ فارسی، ج ۲، ص ۱۶۸۱.

۱-۳- سلامت روان

در مورد سلامت روان تعاریفات متعددی بیان شده است که به دو مورد اشاره می شود:

الف) سلامت روانی عبارتست از حالت رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی نه اینکه تنها بیمار نباشد.^۱

ب) سلامت روانی؛ به معنای سلامت فکر است و منظور نشان دادن وضع مثبت و سلامت روانی است که می تواند به ایجاد تحرک، پیشرفت و تکامل فردی، ملی و بین المللی کمک نماید؛ زیرا وقتی سلامت روانی شناخته شد برای دست یابی به آن اقدام می شود و راه تکامل فردی و اجتماعی باز می گردد.^۲ برخی نیز در تعریف سلامت روان گفته اند: از دیدگاه اسلامی، انسانی که خود آگاهانه با تمامی هستی ارتباطی زنده و پویا و متکامل دارد، انسانی است از لحاظ روانی سالم. عالی ترین الگوی انسان های سالم، انبیای الهی هستند.^۳

با توجه به تعاریفات فوق شاید بتوان سلامت روان را به صورت جامع تر و دقیق تر اینگونه بیان کرد که: سلامت روان عبارتست از وجود حالتی در روح و نفس آدمی که شخص با وجود آن، هیچ احساس کمبودی از نظر جسمی و روانی و اجتماعی و... نمی کند.

۲- نقش پوشش زن در سلامت روانی خانواده

۲-۱-۱- امنیت

امنیت از نیازهای زیربنایی رشد و شکوفایی شخصیت انسان است که در صورت ارضا نشدن، رشد شخصیت مختل می شود. مزلو معتقد است ارضای این ناز مستلزم امنیت، ثبات، حمایت، ساختار، نظم و رهایی از ترس و اضطراب است.

^۱ گروهی از نویسندگان، تفسیر موضوعی قرآن کریم، ص ۱۶۶.

^۲ همان، ص ۱۷۰.

^۳ احمدی، روان شناسی شخصیت از دیدگاه اسلامی، ص ۲۰۳.

اگر انسانها در زندگی روزمره و در محیط اطراف خود احساس امنیت نکنند و به طور دایم در ترس و دلهره به سر برند، به تدریج مضطرب خواهند شد. زنان به دلیل ویژگی های شخصیتی و موقعیت اجتماعی شان، آسیب پذیری بیشتری دارند، بنابراین نیاز بیشتری به امنیت دارند؛ زیرا در بین جوامع بشری همیشه مردانی وجود دارند که به دلیل نداشتن تربیت صحیح، به دنبال فرصتی برای سوء استفاده های جنسی از زنان می باشند؛ یا مردانی وجود دارند که با داشتن زمینه های انحراف که به تعبیر قرآن «فی قلبه مرض» «بیمار دل»^۱ هستند، با دیدن کوچکترین صحنه مهیج جنسی، عنان اختیار را از کف داده و نسبت به زنان بی حرمتی روا می دارند. بر این اساس، زنانی که در مکان های عمومی، ظاهر خود را به نمایش میگذارند و باعث تحریک مردان می شوند، باید منتظر آزار و اذیت این گونه افراد باشند. این آزارها که گاهی حتی به آدم ربایی و قتل منجر می شود، زندگی آرامش و سلامت روانی زنان بدحجاب را به خطر می اندازد.

آمارها نشان می دهد، برهنگی و آرایش هوس انگیز زنان در غرب، باعث برانگختگی و جنون جنسی برخی مردان و جوانان شده است تا جایی که این وضعیت در بسیاری از موارد به حمله و تجاوز به عنف علیه زنان گردیده است. از این رو، این گونه زنان امنیت لازم را ندارند.^۲

ناامنی و خطری که زنان بدحجاب را تهدید می کند، در بعضی از آیات مورد توجه قرار گرفته است. در آیه ۵۹ سوره احزاب، بعد از اینکه به همه زنان دستور می دهد بدن خود را از مردان بیگانه بپوشانند، می فرماید: «... ذالک ادنی ان یعرفن فلا یؤذین» «این کار برای اینکه شناخته شوند و در نتیجه مورد آزار قرار نگیرند، بهتر است.»^۳ در تفسیر قمی چنین آمده است: «زنان مسلمان به مسجد می رفتند و نماز جماعت را با پیامبر می خواندند. هنگامی که ایشان برای خواندن نماز صبح و یا مغرب و عشا از خانه برون می رفتند، جوان ها بر سر راهشان می نشستند و به تعرض و آزار آنان می پرداختند. در این زمان،

^۱ احزاب، ۳۲.

^۲ رجبی، حجاب و نقش آن در سلامت روان، ص ۱۰۷.

^۳ احزاب، ۵۹.

علاوه بر حفظ کرامت انسانی، به برقراری صلح و صفا در جامعه کمک می‌کند. در مقابل، بی‌حجابی و بی‌بندوباری می‌تواند منجر به انحلال خانواده‌ها و در نهایت، انحطاط جامعه شود. بنابراین، حفظ حجاب و حریم میان زن و مرد، نه تنها یک ضرورت دینی، بلکه یک اصل اساسی برای تأمین سلامت روانی جامعه است.^۱

رعایت حجاب و پوشش، به علت تأثیر زیاد آن در استحکام خانواده به عنوان پایه و اساس اجتماع و نیز تأثیر آن در ساخته شدن فرزندان (با تربیت صحیح) و پاک نگه داشتن محیط اجتماع از عوامل تحریک آمیز حیوانی، در سلامت و پاکی روان اجتماع مؤثر است. معلوم است وقتی کانون خانواده گرم و پرجاذبه باشد این گرمی و استحکام در بالا بردن روحیه عمومی مردم و جامعه تأثیر بسزایی خواهد داشت. وقتی کودکان چنین خانواده‌ای با تربیت صحیح و تعادل روحیه و افکار مفید، پرورش یافتند؛ در جامعه منشأ سازندگی، ترقی و تعالی می‌شوند. از طرفی با رعایت حجاب و پوشش مناسب ریشه بسیاری از تفاخرها، تکاثرها، اسراف‌ها، تحریک‌های بی‌موقع در اجتماع کنده خواهد شد و بذر فساد خشکیده می‌گردد و در عین حال زنان و مردان در صحنه اجتماع بدون تشنجات فکری در کنار هم به تعامل می‌پردازند؛ چرا که دیگر زنان عمر خود را به جای مصرف در این گونه ضد ارزشها در جهت هدف نهایی زندگی انسانی و سعادت راستین صرف می‌کنند و لذا دیگر، گناه به فساد کشاندن سایر افراد جامعه و اتلاف عمر آنان و ایجاد زمینه برای انواع فساد در اجتماع صورت نمی‌گیرد.^۲

رعایت حجاب در سلامت و پاکی اجتماع مؤثر است، به علت تأثیر زیاد آن در استحکام خانواده به عنوان پایه و اساس اجتماع و نیز تأثیر آن در ساخته شدن فرزندان با تربیت صحیح و پاک نگه داشتن محیط اجتماع از عوامل تحریک آمیز حیوانی. معلوم است وقتی کانون خانواده گرم و پرجاذبه باشد، این گرمی و استحکام در بالا بردن روحیه عمومی مردم و جامعه تأثیر بسزایی خواهد داشت، وقتی کودکان چنین خانواده‌ای با تربیت صحیح و تعادل روحیه و افکار پرورش یافتند؛ در جامعه منشأ سازندگی، ترقی و تعالی می‌شوند.^۳

^۱ موسوی، hamyaar.ir، تأمین سلامت روان با حجاب و عفاف.

^۲ صفرزاده، «نقش حجاب زنان در سلامت روانی اجتماع و راهکارهای مقابله‌ای با فرهنگ بدحجابی»، ص ۶۴-۶۵.

^۳ Vista.ir، حجاب و نقش آن در سلامت اجتماع و آرامش روان.

اکثر دختران و پسرانی که درسین پایین به دام مفاصد مختلف می افتند، کسانی هستند که از تربیت حقیقی و صحیح محروم بوده اند. این ظلم را هیچ کس جز والدین به آنها نکرده است، گسترش بوتیک های کدایی، تهیه و توزیع لباسهای مبتذل غربی با تصویرها، تکثیر و توزیع نوارهای مبتذل و نوارهای موسیقی و... از مواردی هستند که جوانان بی گناه و کم تجربه را به سوی منجلاب فساد و تباهی سوق می دهند. برای اینکه جوانان از این آفات در امان باشند، باید در خانواده به طور صحیحی تربیت شوند؛ اما اگر مادر اسیر انواع هوس ها و تمایلات حیوانی باشد، نمی تواند برای فرزندانش الگوی کاملی باشد.^۱

^۱ مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، معیارهای حجاب و عفاف در زنان و مردان و رابطه آن با سلامت روحی و روانی جامعه، ص ۱۲۱.

نتیجه

موضوع نقش پوشش زن در سلامت روانی خانواده و اجتماع از جمله موضوعات مهم و مورد بحث در حوزه های دینی، روان شناسی و اجتماعی است. پوشش یک هدیه ای الهی است که خداوند به بندگان خود عطا کرده است تا در سایه آن، زنان به سعادت حقیقی خود دست پیدا کنند لیکن در مقابل آن پوشش نامناسب زنان و دختران هم چون آفتی است که شجره طیبه نسل جوان و نوجوان ما را آفت زده و رشد و بالندگی آنان را به مخاطره انداخته است؛ از این رو ضروری بوده که به چنین بحثی پرداخته شود.

از آنجایی که پدیده بی حجابی و پوشش نامناسب در میان خانواده ها و حتی جامعه در حال گسترش می باشد و این امر سلامت روانی خانواده ها و حتی جامعه را تحت تأثیر قرار داده و فرصت بزرگی را در اختیار بیگانگان قرار داده تا از این طریق به جامعه اسلامی ضربه زنند؛ لذا هدف در این مقاله تبیین نقش پوشش زن بر سلامت روانی خانواده و جامعه بوده است.

حاصل آنکه پوشش زن اثرات مختلفی بر زندگی فردی، اجتماعی و خانوادگی انسان دارد که برای تأمین آرامش روانی و امنیت اجتماعی عاملی مهم به شمار می آید؛ پوشش زن باعث کاهش اضطراب و تنش های ناشی از نگاه های نامناسب و رفتارهای ناهنجار می شود. این پوشش، احساس امنیت و آرامش را در زنان تقویت کرده و موجب رضایت درونی و وجدان آرام می شود. پوشش همچنین به عنوان یک عامل بازدارنده از بسیاری از عوامل ناامنی ذهنی و روانی جلوگیری می کند و به زنان حس شرف و کرامت انسانی می بخشد. از این رو بی توجهی به مسئله پوشش هرگز به نفع فرد و جامعه نیست؛ برای این اساس در مقاله حاضر به تبیین نقش حجاب زن بر سلامت روانی خانواده و اجتماع پرداخته شد که از جمله آن امنیت، رشد روانی و اجتماعی، ارزشمند شدن زن، تعدیل کننده غریزه خود نمایی و تبرج، افزایش احساس خود ارزشمندی، محافظت از عوامل انسانی زن، پایبندی به اصول اخلاق انسانی می باشد.

منابع و مأخذ

✽قرآن کریم

الف) کتب فارسی

۱- احمدی، علی اصغر، روان شناسی شخصیت از دیدگاه اسلامی، تهران: امیر کبیر، چاپ هفتم، ۱۳۸۸ ش.

۲- پاک نژاد، رضا، اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، جلد ۱۹، یزد: انتشارات فرهنگی شهید پاک نژاد، چاپ دوم، ۱۳۶۵ ش.

۳- پور موسوی، جعفر، آرامش در پرتو حجاب، قم: چلچراغ، چاپ یازدهم، ۱۳۹۶ ش.

۴- دورانت، ویل، تاریخ تمدن، جلد ۱، ترجمه احمد آرام، تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۰ ش.

۵- _____، لذات فلسفه، ترجمه عباس زریاب، تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۶۹ ش.

۶- دولت آبادی و همکاران، مریم، نقش حجاب و عفاف در ارتقا سلامت روان، یزد: اندیشمندان یزد، چاپ اول، ۱۴۰۱ ش.

۷- رجبی، عباس، حجاب و نقش آن در سلامت روان، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، چاپ سوم، ۱۳۸۹ ش.

۸- روحانی، شهریار، آیا حجاب ضرورت دارد؟ (بررسی مسئله پوشیدگی از دیدگاه روانشناسی)، تهران: نشر اشراقیه، چاپ دوم، ۱۳۶۹ ش.

۹- زراوندی، احمد، افکار جاویدان، تهران: معراجی، چاپ اول، ۱۳۷۹ ش.

۱۰- سیفی، زهرا، حجاب و سلامت روانی خانواده از منظر آیات و روایات، لاهیجان: الهام اندیشه، چاپ اول، ۱۳۷۹ ش.

۱۱- سیمون، دوبوار، جنس دوم، ترجمه حسین مهری، تهران: انتشارات طوس، چاپ اول، ۱۳۶۰ ش.

۱۲- قاضی، فاطمه، حجاب دختران: حجاب اسلامی و بهداشت خانواده، قم: گلستان ادب، چاپ هشتم، ۱۳۸۵ ش.

- ۱۳- گروهی از نویسندگان، تفسیر موضوعی قرآن کریم، تهران: نشر معارف، چاپ ششم، ۱۳۸۵ ش.
- ۱۴- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، جلد ۱۹، تهران: صدرا، چاپ نهم، ۱۳۷۹ ش.
- ۱۵- _____، مسئله حجاب، تهران: صدرا، چاپ هفتم، ۱۳۸۸ ش.
- ۱۶- معین، محمد، فرهنگ فارسی، جلد ۲، تهران: امیرکبیر، چاپ چهاردهم، ۱۳۷۸ ش.
- ۱۷- مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، معیارهای حجاب و عفاف در زنان و مردان و رابطه آن با سلامت روحی و روانی جامعه، تهران: قدر ولایت، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ش.
- ب) کتب عربی
- ۱۸- الحویزی، عبدالعلی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، جلد ۳، قم: المطبعة العلمیه، چاپ اول، ۱۳۸۳ ق.
- ۱۹- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، جلد ۲۰، قم: آل البیت، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق.
- ۲۰- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، تهران: نشر سبحان، چاپ اول، ۱۳۸۶ ش.
- ۲۱- قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، جلد ۲، بیروت: دارالسرور، چاپ اول، ۱۴۱۱ ق.
- ۲۲- مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن، جلد ۲، مرکز نشر آثار علامه مصطفوی، چاپ دوم، ۱۳۸۵ ش.
- ۲۳- نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل، جلد ۷ و ۱۴، قم: آل البیت، چاپ چاپ چهارم، ۱۴۱۴ ق.
- ج) مقالات
- ۲۴- صفرزاده، سحر، «نقش حجاب زنان در سلامت روانی اجتماع و راهکارهای مقابله ای با فرهنگ بدحجابی»، فصلنامه زن و فرهنگ، شماره ۲۴، ۱۳۸۹ ش.
- د) سایت
- ۲۵- موسوی، ناهید، hamyaar.ir، تأمین سلامت روان با حجاب و عفاف.
- ۲۶- Vista.ir، حجاب و نقش آن در سلامت اجتماع و آرامش روان.